

Civis Tarsaticensis - Mate Suić o rodnomu mjestu sv. Jeronima

Ušković Croata, Petar

Source / Izvornik: **Kroatologija, 2022, 95 - 108**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:946380>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for
Croatian Studies](#)

***Civis Tarsaticensis* – Mate Suić o rodnomu mjestu sv. Jeronima**

Petar Ušković Croatia¹

Hrvatski povjesničar, arheolog i filolog Mate Suić (1915. – 2002.) objavio je 1986. godine u Radovima Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti opsežnu raspravu u kojoj donosi književno-povijesnu inventuru različitih teorija o ubikaciji antičkoga Stridona. Polazeći od Jeronimove tvrdnje „natus oppido Stridonis“ iz djela njegova djela *De viris illustribus*, Suić rekonstruira historijat toga problema i racionalizira odbacivanje takozvane „dalmatinske“ teze Frane Bulića, koja svoje korijene ima još u vremenu humanizma, smatrajući da je Stridon bio uključen u neku veću teritorijalnu cjelinu tj. *civitas*. Polazeći od najstarijih izvora, preko Tome Arhiđakona, recentnih studija, te uzimajući u obzir činjenice iz Jeronimova životopisa, Suić je sklon tezi da antički Stridon treba tražiti na perimetru antičke Akvileje, Konkordije i Emone, odnosno na području Kvarnera, a najizglednije je da je to područje antičke Tarsatike (današnjega Trsata). Na tomu tragu, autor ovoga članka analizira izvore i pozicije Mate Suića u odnosu na druge teorije o mjestu rođenja svetoga Jeronima.

Ključne riječi: Sveti Jeronim, Stridon, Tarsatika (Trsat), Mate Suić.

1. Dvojbe o zemljopisnom smještaju antičkoga Stridona

Među najvećim i najzaslužnijim osobama u povijesti Crkve ističe se sveti Jeronim (oko 345. – 30. IX. 420.) kojemu je zbog prevođenja nekih dijelova na latinski i revidiranje, u njegovo vrijeme već postojećih prijevoda Svetoga pisma, osim titule svetca i crkvenoga oca, Tridentski sabor atribuirao i

¹ Petar Ušković Croatia, mag. educ. philol. et lat. croat., Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za kroatologiju, Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: puskovic@hrstud.hr.

naslov naučitelja Crkve (*doctor Ecclesiae*). Posebno intrigantan podatak iz Jeronimove biografije mjesto je njegova rođenja, koje on sâm *explicite* spominje u djelu *De viris illustribus*, a to je antički grad *Stridon*. Unatoč brojnim tezama i raspravama o njegovu smještaju, do danas se, čak ni približno, nije uspjelo sa svom sigurnošću ubicirati koordinate Stridona. Podatak da se Stridon u povijesnim narativima smještao na vrlo širokom prostoru, od Štrigove u Međimurskoj županiji, pa do Grahova polja (Bosansko Grahovo) u zapadnoj Bosni i Hercegovini, te Istri, dovoljno govori o zahtjevnosti problematike oko ubiciranja Stridona. No, iz svih spomenutih toponima jasno je da je rođen u Hrvatskoj, odnosno na teritoriju omeđenom današnjom Hrvatskom. Kad kažemo da je sv. Jeronim Hrvat, to kažemo u onom smislu, u kojem današnji Talijani kažu, da je Francesco Petrarca Talijan, premda je živio nekoliko stoljeća prije nego li je Italija osnovana. Sv. Jeronim rođen je u mjestu, odnosno gradiću (trgovištu) Stridonu. Stridon je latinski naziv za mjesto, za koje sam Jeronim u jednom spisu kaže da je porušeno od strane Gota, a nalazilo se na razmeđu Dalmacije i Panonije.² Tijekom stoljeća stanovništvo Stridona, kao i mnogih hrvatskih i europskih mjesta, uslijed dolaska i prolaska mnogih naroda, rase-ljavalo se, pa je za pretpostaviti da je Stridon izgubio poveznicu s prošlim vremenima. Mjesta i gradovi izgrađeni na kamenu i od kamena u tom su smislu u prednosti jer je na kamenu svaki zapis trajniji nego li na drvu ili glini. Gradovi u panonskoj nizini nisu mogli ostaviti trajne zapisane tragove jer kamen nije bilo prvotno građevno tvorivo. Dakle, tijekom seobe naroda, negdje na prijelazu između antike i srednjega vijeka, dogodio se gubitak veze s prošlim stoljećima pa su mnoga mjesta na hrvatskom teritoriju pokušavala prisvojiti čast rodnoga mjesta sv. Jeronima. Postoje u hrvatskoj historiografiji mnogi autori koji su dali nezaobilazan prinos raspravi o ubikaciji antičkoga Stridona, među kojima se ističe povjesničar i arheolog Mate Suić (1915. – 2002.), koji je možda i posljednji objavio opsežnu raspravu koja predstavlja koncilijantnu sintezu različitih povijesnih perspektiva. Ovu predmetnu raspravu oko razrješenja dvojbe o ubikaciji antičkoga Stridona, povjesničari su uvijek pokušavali razriješiti tragajući za odgovorima na dva temeljna pitanja. Prvo je, do kud je u pojedinim razdobljima sezala rimska provincija Dalmacija prema sjeveru, odnosno gdje je ona graničila s Panonijom, i drugo, koji je Stridon, od nekoliko njih, Jeronimov

2 *Hieronymus patre Eusebio natus, oppido Stridonis, quod a Gothis eversum, Dalmatiae quondam Pannoniaeque confinium fuit* (Jeronim, 1845, 715–717; cap. CXXXV, br. 953). Upravo je ova Jeronimova rečenica izvor svih kasnijih rasprava o položaju Stridona.

Stridon. Tako primjerice, glede sjevernih granica i područja Dalmacije Josip Bedeković (oko 1688. – 1760.)³ naširoko i podrobno obrazlaže da se ona tijekom stoljeća pod vlašću Rimljana mijenjala. Antički zemljopisci i povjesničari, kao što je Strabon, jasno pišu da je Dalmacija gorskim lancima podijeljena na primorsku ili priobalnu i mediteransku ili unutarnju. Ta unutarnja Dalmacija sigurno je dosegala Savu, a kod nekih je povjesničara posvjedočeno da i prelazi Savu, odnosno da doseže rijeku Dravu. O tome svjedoči i Prokopije. Zapravo, Dalmacija je u zemljopisom i političkom smislu jedno razdoblje bila isto što je u predrimskom razdoblju bio Ilirik. Tako su neki pisci umjesto nekadašnjega Velikoga Ilirika pisali Velika Dalmacija. Nasuprot Bedekoviću, Frane Bulić (1846. – 1934.) smatra da su sjeverna granica Dalmacije bile Dinarske Alpe.⁴ Naravno, da je samim time za njega to ujedno i krajnja sjeverna granica do koje se može tražiti antički Stridon. U dvojbi, kojemu između njih dvojice dati za pravo, dio se autora priklonio Bedekoviću jer je on to pitanje puno temeljitije i opširnije obradio od Bulića. Dobro je uočio dinamiku mijenjanja granica, ali isto tako i odnos između trenutaka pisanja nekoga djela i vremena o kojem piše jer je drevni pisac u svoje djelo unosio trenutačni zemljopis, a ne onaj koji je postojao u doba povjesnoga događanja o kojemu je pisao.

Drugo pitanje o kojemu su se vodile rasprave, jest koji je to antički Stridon bio Jeronimov Stridon. Naime, mjesto Stridon, premda se kaže da je to bio gradić (trgovište), bilo je manje mjesto, tako da nije zabilježeno u drevnim zemljovidima. Nakon razaranja, koje se dogodilo već za Jeronimova života, ubrzo mu se zametno trag u pisanim djelima. U odgonetavanju njegova položaja autorima je poteškoću stvarala homonimija, budući da na hrvatskom teritoriju postoji više mjesta koja se u svom latiniziranom obliku mogu nazvati Stridon

3 Josip Bedeković je 1752. godine objavio djelo *Natale solum magne ecclesiae doctoris sancti Hieronymi in ruderibus Stridonis occultatum, probatorum nihilominus historicorum et geographicorum opinionibus ac Brevis illyricanae chronologiae adjumento erutum atque cum vita ejusdem purpurati Dalmatae*. Neostadii Austriae, Ex typographen Mülleriano. Djelo je 2017. godine objavljeno u hrvatskom prijevodu Marka Rašića: *Knjiga o sv. Jeronimu, Iliriku i Međimurju*, Hrvatska akademija znanosti i umjetosti, Zavod za znanstveno-istraživački i umjetnički rad u Križevcima, Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu, Tkalčić – društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije, Družba Braća hrvatskog zmaja, Zrinska garda Čakovec, Meridijani, glavni urednik Dragutin Feletar, Zagreb – Čakovec, 2017. Više o Josipu Bedekoviću vidi u: Alojz Jembrih, Josip Bedeković, povjesničar i kajkavski pisac. *Gesta*, 4(1982) 10/11, str. 15–25.

4 F. Bulić, *Stridon (Grahovopolje u Bosni) rodno mjesto sv. Jeronima, Rasprava povjesno-geografska*. Otisak iz *Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku*, XLIII. (1920.) Izd. Zemaljska štamparij, Sarajevo, 1920., str. 79.

ili vrlo slično, i upravo je taj podatak mnoge ugledne autore odveo na krivi trag. Tako u Istri postoji mjestašce Sdrinja, u Kninskom kotaru postojalo je u vrijeme Marka Marulića selo Strigovo, u okolici Omiša postojao je Stridon ili Sidrona, kod Drniša postoji selo Sedramić, kod Glamoča postojalo je mjesto Staretine, na tromeđi povijesnih zemalja Hrvatske, Bosne i Dalmacije bilo je neko selo Stermici ili Sternici, neki Stridon bio je u okolici Gline, a i Zrin neki dovode u vezu sa Stridonom, dok u Međimurju postoji do danas mjesto Štrigova, koja se tijekom stoljeća nazivala i malo izmjenjenim imenima, kao što je Strigo, Strigovo i slično. Sva su ta mjesta kod raznih pisaca i povjesničara bili kandidati da budu *patria Divi Hieronymi*. Tijekom višestoljetne argumentacije formirale su se tri skupine pisaca, koje Frane Bulić naziva „istarska stranka“, „dalmatinska stranka“ i „panonska stranka“.⁵ Takozvanoj istarskoj stranci pripadaju uglavnom talijanski pisci, jer su zagovarajući Sdrinju pokušali od sv. Jeronima napraviti Talijana kao što su i od cijele Istre pokušali stvoriti talijansku pokrajinu.⁶ U tzv. dalmatinsku stranku ubrajaju se Marko Marulić (1450. – 1524.), Erazmo Roterdamski (1465. – 1536.), Ivan Tomko Mrnavić (1580. – 1637.), Robert Papafalva (1735. – 1793.), Rafael Levaković (1590. – 1650.), Ignjat Đurđević (1675. – 1737.), Kazimir Freschot (o. 1640. – 1720.), Matija Petar Katančić (1750. – 1825.), Sebastian Slade Dolci (1699. – 1777.), J. Pavlović-Lučić (1755. – 1818.), Giuseppe Catalani (1698. – 1764.), Sebastian Bonadies (? – 1659.), Cesare Baronio (1538. – 1607.), Giovanni Gabriele Bisciola (1538. – 1613.), Daniele Farlati (1690. – 1773.), Mavro Orbini (? – 1614.), Andrija Kačić Miošić (1704. – 1760.), Andrija Cicarelli (1759. – 1823.) i drugi, a naravno, i Frane Bulić.⁷ U takozvanu panonsku stranku ubrajamo Nikolu Olaha (1493. – 1568.), Ivan Franjo Glavinić (1585. – 1652.), Petar Kopic (1470. – 1555.), Ljudevit Schônleben (1590. – 1663.), Janez Vajkard Valvazor (1641. – 1693.), Martin Sentivani (1633. – 1708.), Marko Hansiz (1683. – 1766.) i drugi, a naravno, i Josip Bedeković.⁸ Kao što su neki Talijani u tzv. *istarskoj stranci* pokušali od sv. Jeronima učiniti Talijana, tako su ga neki Mađari iz tzv. *panonske stranke* pokušali mađarizirati. To je bilo naravno u ono vrijeme kad su Mađari svojatali Međimurje, pa su čak njime i vladali. Odbacujući te političke okolnosti i motive, Mate Suić je u svojoj raspravi⁹ sučelio sve dostupne povijesne argumente

5 F. Bulić, 1920, 7.

6 F. Bulić, 1920, 24–27.

7 F. Bulić, 1920, 27–31.

8 F. Bulić, 1920, 28–35.

9 M. Suić, Hijeronim Stridonjanin: građanin Tarsatike. U: *Rad Jugoslavenske akademije zna*

relevantne za smještaj Jeronimova Stridona. Treba reći da Suić smatra da je istarsko rješenje napušteno vrlo brzo i da su se ozbiljni znanstvenici odmaknuli od Istre kao mogućega užega rodnoga kraja sv. Jeronima, pa su autori nakon Marulića Jeronimov Stridon uglavnom smještali u nekom od mjesta u Dalmaciji ili pak u Štrigovi, koja je bila jedini ozbiljni kandidat u tzv. panonskoj stranci. Kao što je poznato Frane Bulić je bio zadnji hrvatski znanstvenik koji se bavio tim pitanjem prije Suića, i on se opredijelio se za Grahovo u današnjoj Bosni. Upravo zbog toga Suić uglavnom kritizira Bulića i dekonstruira njegovu tezu. Valja upozoriti na činjenicu da se Bulić uopće nije bavio djelom Josipa Bedekovića. On ju doduše navodi na jednom mjestu u nizu s drugim djelima, ali nije jasno je li ju čitao ili nije, je li poznao sadržaj Bedekovićeve knjige ili nije. Prema načinu na koji ju je naveo, zaključujemo da se on nije bavio Bedekovićevim djelom. A budući da je Bedeković napisao cijelu knjigu o sv. Jeronimu i njegovom rodnom mjestu, bilo je izvan znanstvene prakse da ju Bulić uopće kritički ne prikaže, pa se, svjestan tog nedostatka, Bulić na jednom mjestu ograđuje, kad piše: „Možebitni nedostaci ili netočnosti neka nam se ne upišu u grijeh, pošto sva spomenuta djela, osobito starija, uz najbolju volju, ne mogosmo pribaviti, pa smo nekoja naveli polag citata najvršnjih u ovom pregledu pisaca...“.¹⁰ Zbog nedostatka bilo kakve pisane rasprave s Bedekovićem, zaključujemo da ga Bulić sigurno nije čitao i to je jedan od argumenata zbog kojih Bulićev zaključak, da bi Stridon trebalo tražiti u današnjem Grahovu, ne može biti ozbiljno prihvaćen. Osim toga što Bulić shvaća rimsku Dalmaciju u razmjerno malom radijusu, pa samim time Stridon omeđuje unutar toga prostora, njegov je najveći dokaz, da bi Stridon trebalo tražiti u Grahovu, jedan kameni natpis, koji je nestručno prepisan na način nekoliko nepovezanih slova ili crtica, koji je netko drugi pročitao kao *Stridonenses*.¹¹ Suić navodi da su Theodor Mommsen i Otto Hirschfeld izrazili otvorenu sumnju u autentičnost toga natpisa (Suić, 1986, 22). Međutim, kad bi Alačevićovo i Bulićevo čitanje toga natpisa i bilo ispravno, termin *Stridonenses* ne dokazuje da se radi o Stridonu sv. Jeronima, jer njegovoga imena nema navedenog uz tu riječ, a nema ga ni u predaji povezanoj s Grahovom, sve do godina 1920., kad je Bulić objavio svoj

nosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti, 1986., str. 213–278.

10 F. Bulić, 1920, str. 56.

11 Radi se o natpisu koji je objavio arheolog Josip Alačević (1826. – 1904.), a nalazio se na spomeniku navodno pronađenom u zaleđu Knina, koji on interpretira na sljedeći način: *iudex datus a Fla(vio Valerio Cons)tantio v(iro) c(larissimo) p(raeside) p(provinciae) Delm(atiae) fines inter Salv(iatas et Strido(nenses) determ(inavit)*.

rad. Vidjeli smo, da se više hrvatskih mjesta u svom latiniziranom obliku na današnjem hrvatskom prostoru nazivalo Stridon, a njihovi stanovnici *Stridonenses*. Dakle, taj kameni natpis u okolici Grahova ne može biti dokaz da se tu nalazio Jeronimov Stridon već samo dokaz (ako je ispravno interpretiran) da je tu bio jedan od mnogih Stridona. Upravo nedostatak uklesanoga imena sv. Jeronima na nekom od možebitnih Stridona u južnoj Hrvatskoj, koja obiluje kamenom, dokaz je da ni u jednom od tih mjesta nije postojala predaja o rodnom mjestu sv. Jeronima.

Za razliku od dalmatinskih Stridona, međimurski Stridon – Štrigova – ima višestoljetnu predaju rodnooga mjesta sv. Jeronima. A nedostatak drevnih zapisa na kamenu u Štrigovi razumljiv je njezinim podnebljem jer graditeljstvo u Štrigovi nije bilo u drevna vremena temeljeno na kamenu već na propadljivim tvorivima. Dakle, obama argumentima kojima su se bavili Josip Bedeković i Frane Bulić, a to su granice i prostor Dalmacije, te postojanje Stridona unutar njezinoga teritorija, temeljitije, svestranije, cjelokupnije i znanstvenije je obradio Bedeković, i samim time afirmirao panonsku tezu dok je Bulić nastojao braniti dalmatinsku. Nasuprot njima, istarska (nekoć talijanska) teorija ostala je manje dominantna, pa se Suić, iako ne inicijalno, ipak pomalo priklanja upravo njoj uz nužan preduvjet povratka antičkim izvorima koji su manje kontaminirani osobnim i političko-geografskim sentimentom.

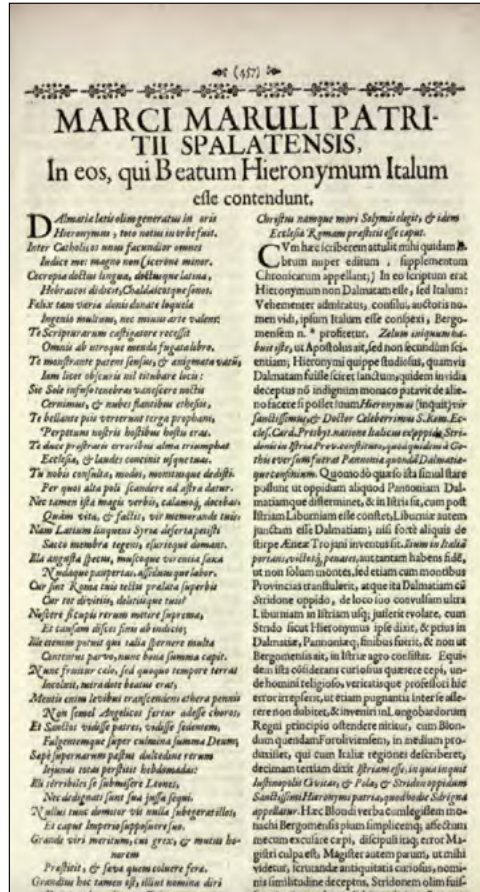
2. Mate Suić o „Hijeronimu Stridonjaninu“

Mate Suić u spomenutoj raspravi polazi od činjenice da je krajobraz antičkoga Stridona bio posve rustički i ruralan, pa moramo zaključiti da je čitav njegov rodni kraj bio atribucijom sveden pod kompetenciju nekoga municipali-teta.¹² Jedan prilog *in favorem* toj tezi nalazi se u Jeronimovom pismu monahu Helidoru iz 375. godine u kojem Jeronim spominje termin *municipatus*: *Veniet, veniet postea dies, quo victor revertaris in patriam; quo per Jerosolymam co- elestem vir fortis coronatus incedas. Tunc municipatum cum Paulo capies.*¹³

12 M. Suić, 1986, str. 214.

13 Usp. I. Marković, *Izabrane poslanice sv. Jeronima I*, Zagreb 1908. str. 54. i bilj. 11. Zbirka Jeronimovih pisama dijelom je prevedena i na hrvatski jezik. Jedno od važnih izdanja bilo je ono francuskih benediktinaca A. Pougeta i J. Martiana (1690.–1706), sve do temeljnoga djela Vallarsi, *Sancti Eusebii Hieronymi Opera*, Verona 1734.–1742., i kritičkoga izdanja *Sancti Eusebii Hieronymi epistulae*, CSEL (*Corpus scriptorum ecclesasticorum Latinorum*), vol. 54, 55, 56, Beč, 1910.–1918. Prema: A. Mišić „O naravi i stupnjevim aza- ređenih službenika u pismima sv. Jeronima“, *Obnovljeni Život*, vol. 75., br. 2., str. 197–212, 2020. bilj. 10.

Suić smatra da sâm Jeronim nigdje ne spominje naziv municipalne zajednice jer je on u njegovo vrijeme bio dobro poznat, štoviše i redundantan, dok drugi argument vidi u onodobnom antagonizmu između sela i grada, za što je Jeronim imao i osobnih razloga.¹⁴ Osnovna problematika pokušaja ubikacije Stridona prema Suiću, jest da bi teza o Jeronimovu dalmatinskom porijeklu, začeta u vrijeme humanizma, bila i ispravna, ali u shvaćanju teritorija Dalmacije u njegovu inicijalnom opsegu – onom iz Jeronimova vremena. On odbacuje priloge naših humanista da koje navodi da su nadahnuti lokalnim patriotizmom, i *eo ipso* vrlo subjektivni i daleko od povijesne istine. Premda ih *explicito* ne spominje, iz diskursa se može zaključiti da Suić prije svega misli na Marulića¹⁵ čija je apologija bila ključna u formiranju dalmatinske teze u XIX. stoljeću. Stoga, Suić najprije dekonstruirao rad Frane Bulića koji je prvi klasificirao spomenute tri „stranke“ s obzirom na porijeklo sv. Jeronima, pripremajući put za afirmaciju vlastite dalmatinske teze i perpetuirajući Marulićevu poziciju i stvarajući prividni dojam kontinuuma s renesan-

Slika 1. Naslovnica Marulićeva spisa *In eos qui Beatum Hieronymum Italum fuisse contendunt*, koje je objavio I. Lučić 1666.

14 M. Suić 1986, str. 215.

15 *Marci Maruli patrii Spalatensis in eos qui beatum Hieronymum Italum esse contendunt*. Djelo je 1666. godine objavio Ivan Lučić Lucius kao dodatak svojem *De regno Dalmatiae et Croatiae libri VI*. U Lučićevom izdanju tekst se sastoji od dva dijela: prvi sačinjavaju stihovi, 27 elegijskih distiha panegiričke pjesme posvećene svetomu Jeronimu, a drugi je dio prozni tekst, u današnjim mjerilima iskazano dugačak oko četiri kartice. Usp. A. Zlatar, „Marulićev polemički spis *In eos qui beatum Hieronymum Italum esse contendunt*“, *Dani Hvarškoga kazališta*, vol.15, br. 1, str. 212–220, 1989. O tomu koliko je autoritet sv. Jeronima bio prisutan kod hrvatskih latinista vidi rad P. Knezovića: „Sv. Jeronim u hrvatskom latinitetu renesanse“, *Kroatologija*, vol.6, br. 1–2, str. 1–26, 2015.

snim Splitom Marulićeva vremena. Čini se da Suićev pogled na Marulićev spis dijeli Andrea Zlatar kad tvrdi da su kritičari historiografsku prirodu Marulićeva teksta najčešće vezali uz osjećaje rodoljublja i nacionalne svijesti.¹⁶ No, budući da se i preostale dvije spomenute teze naslanjaju na autoritet humanista, Suić ih komentira i eksplicira svaku od njih donoseći njihove predstavnike. Za istarsku, čiji je predstavnik Flavio Biondo (1392. – 1463.)¹⁷, govori da je Stridon smjestila u Zdrinju (tal. Sdregna) i to vodeći se isključivo homofonijom imena. Kasnije će se ispostaviti da je Suić, vodeći se podacima iz Jeronimove korespondencije i njegova životopisa, najskloniji upravo toj istarskoj struji. Prema njemu, ta bi Biondova pozicija bila i prihvatljiva, da predmetni teritorij u ono doba nije pripadao Italiji, pa je ova rasprava već u vrijeme humanizma poprimila i političko-geografski karakter, koji joj je do danas implicitan. Vinko Grubišić smatra da valja pretpostaviti da je Biondo svoje mišljenje temeljio na djelu Petra Pavla Vergerija St. *Sermones decem pro Sancto Hieronymo*¹⁸, gdje čitamo o „malenom selu nastanjenom malobrojnim stanovnicima“ odakle je sinula „svjetlost koja je nadugo i naširoko obasjala kršćanstvo“. No za razliku od Vergerijeve tvrdnje kako osim narodne predaje za to nema nikakvih drugih potvrda, te kako su mišljenje puka prihvatili i učeniji ljudi, Biondo ne ostavlja nikakva mjesta sumnji.¹⁹ Sasvim sigurno da se takav Biondov stav tada nužno interpretirao samo kao talijanska pretenzija na domovinu sv. Jeronima, na što je oštro reagirao Marko Marulić spomenutim polemičkim spisom *Protiv onih koji smatraju da je sv. Jeronim bio Talijan*. Kao što smo ranije spomenuli, upravo na toj poziciji Marulićeva spisa nalazi se i Frane Bulić koji na njemu defini-

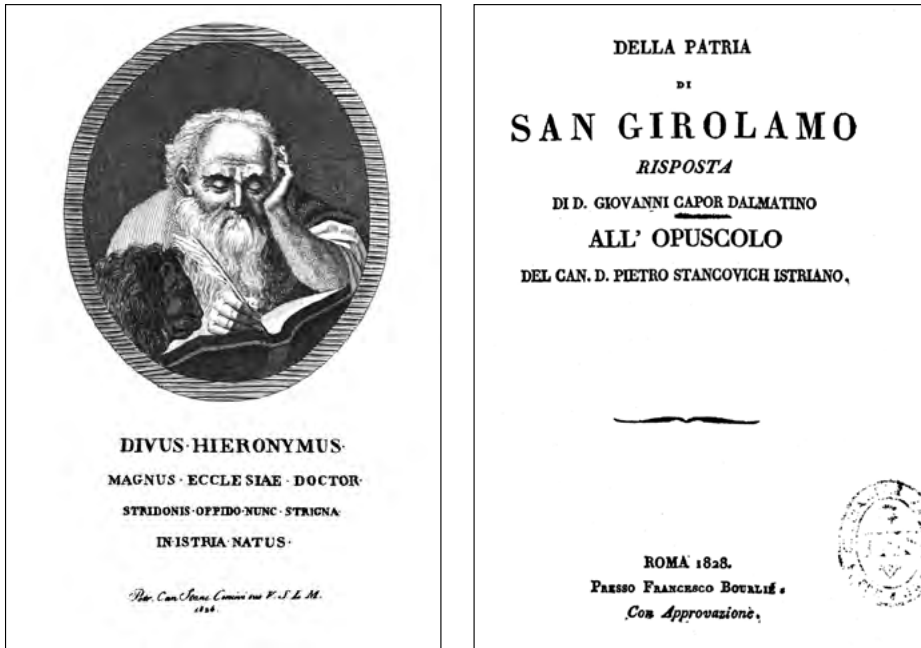
16 A. Zlatar, 1989, str. 213.

17 U svojem djelu *Italia illustrata* iz 1453. Biondo najprije naglašava, gotovo inzistira, da je Istra „pripadala Italiji prije Cezara Augusta“, a zatim se u određivanju širine i duljine Istre i njezine obale drži djela *Naturalis Historia* Gaja Plinija Starijeg. Tumačeći naziv „Istri“, Biondo naglašava da on potječe od stanovnika koji su živjeli uz rijeku Dunav, kojoj je bio naziv (H)ister. No dalje naglašava da nema ni jedne pritoke Dunava koja bi utjecala u Jadransko more („*Nullus enim ex Danuvio amnis in mare Hadriaticum effunditur*“). Polazeći od tvrdnje da je Istra krajnja talijanska zemlja te da je u Sdregni (Zrenju) rođen sv. Jeronim, Biondo naglašava da veliki crkveni otac ne može biti Dalmatinac, nego Italac. Kao dokaz Biondo navodi toliko puta spominjane riječi sv. Jeronima iz djela *De viris illustribus*, gdje se spominje Stridon „na nekadašnjoj granici Dalmacije i Panonije“. Usp. Vinko Grubišić, Trojica humanista o rodnome mjestu sv. Jeronima: Flavio Biondo, Marko Marulić i José de Espinoza de Sigüenza, *Colloquia Maruliana* XVII (2008.) str. 289.

18 John M. McManamon, S. J., *Pierpaolo Vergerio the Elder and Saint Jerome. An Edition and Translation of Sermones pro Sancto Hieronymo*. Temple, Arizona: Arizona Centre for Medieval and Renaissance Studies, 1999.

19 Usp. V. Grubišić, 2008, str. 289.

ra modernu dalmatinsku tezu, ali ne shvaća Dalmaciju u antičkom, nego mletačkom perimetru. Tako je Bulić nastavio argumentaciju Ivana Kapora (1772. – 1849.)²⁰, koji je tridesetih godina XIX. stoljeća vodio književnu raspravu s Istraninom Petrom Stankovićem (1771. – 1852.), tvrdeći da se antički Stridon nalazi na području današnjega Grahova u Bosni. Već je u Suićevo vrijeme bilo jasno da tu Bulićevu i Kaporovu tezu nitko ne prihvaća.

Slike 2. i 3. Naslovnice djela kanonikâ Ivana Kapora (1828.) i Petra Stankovića (1824.).

Ipak, čini nam se da je važno ovdje spomenuti činjenicu da je Bulić potpuno ignorirao perimetar one Dalmacije, koju opisuje Toma Arhiđakon (c. 1200. – 1268.) kad kaže „da je nekoć Dalmacija imala šire značenje (...), a sada Dalmacija počinje od Epira, gdje je Drač, i proteže se sve do Kvarnerskoga zaljeva, u čijoj je unutrašnjosti grad Stridon, koji je bio na granici između Dalmacije i Panonije“.²¹ Isti je previd, čini nam se, učinio i Marulić jer je svjesno zanemario Tomu Arhiđakona, što je u svojoj kratkoj bilješci opazio Lučić: „treba ipak primijetiti da je Splićanin Toma Arhiđakon u prvoj i trinaestoj glavi odredio

20 Raspravama naslovljenim *Della patria di San Girolamo* (1828, 1831) polemizirao je s P. Stankovićem oko rodnoga mjesta sv. Jeronima. Pobijao je tvrdnje o njegovu istarskom podrijetlu i zauzimao se za dalmatinsko, locirajući Stridon na tromedju Hrvatske, Bosne i Dalmacije kraj današnjega Grahova, dok ga je Stanković nasuprot tražio u Zrenju u Istri.

21 T. Arhiđakon, 2003, 3.

Sdrinju u Istri kao domovinu sv. Jeronima. Njegov je autoritet lako slijedio Biondo, a obojica su bili prevareni sličnošću imena“ (Lučić 1666, 459). Da bi došao do plauzibilnog rješenja, Suić na neki način kreće *ex nihilo* smatrajući da su sve tvrdnje nakon Bulićeva rada kontaminirane krivim postavkama. Za svoje izlaganje navodi da će „pokazati da je Jeronim stvarno bio Dalmatinac, iako je duhovno više pripadao tadašnjoj Italiji, odnosno Veneciji i Akvileji, a donekle i Panoniji.“²² Ključna odrednica koja je Suiću pomogla odgonetnuti Jeronimov navod *quondam confinium* jest djelo Attilia Degrassija (1887. – 1969.)²³ u kojem autor raspravlja o povijesnoj problematici pomicanja granica između Italije i susjednih provincija, u ovom slučaju između Dalmacije i Panonije. Osim literature, Suić je kao tajnik Međuakademijinog odbora²⁴ za istraživanje rimskoga limesa i sam djelomično sudjelovao u istraživanjima toga područja, koja su šire smjestila Stridon u radijus Akvileje, Konkordije i Emone.²⁵ Suiću su ovi zaključci bili izravan poticaj za proučavanje samog Jeronimova djela zbog izvođenja preciznijih zaključaka. Nakon iscrpnog i akribičnog narativa o različitim antičkim izvorima koji svjedoče o pomicanju granica između na spomenutoj tromeđi, za Suića je indikativan podatak Jeronimova životopisca Vallarsija (1702. – 1771.), prema kojemu „granično mjesto na kome se nalazio Stridon valja tražiti u krajnjem istočnom području, tamo gdje su se nalazile zadnje granice Panonije, koja odatle kreće prema sjeveru. Istra pak završava granicama Liburnije i Dalmacije i tu, od planine Okre, gdje počinje istarska provincija, mora se s pravom smjestiti Stridon, mjesto Jeronimova rođenja.“²⁶ Tragom ove reference Suić se vraća Tomi Arhiđakonu i njegovu navodu da je

22 M. Suić, 1986, 226.

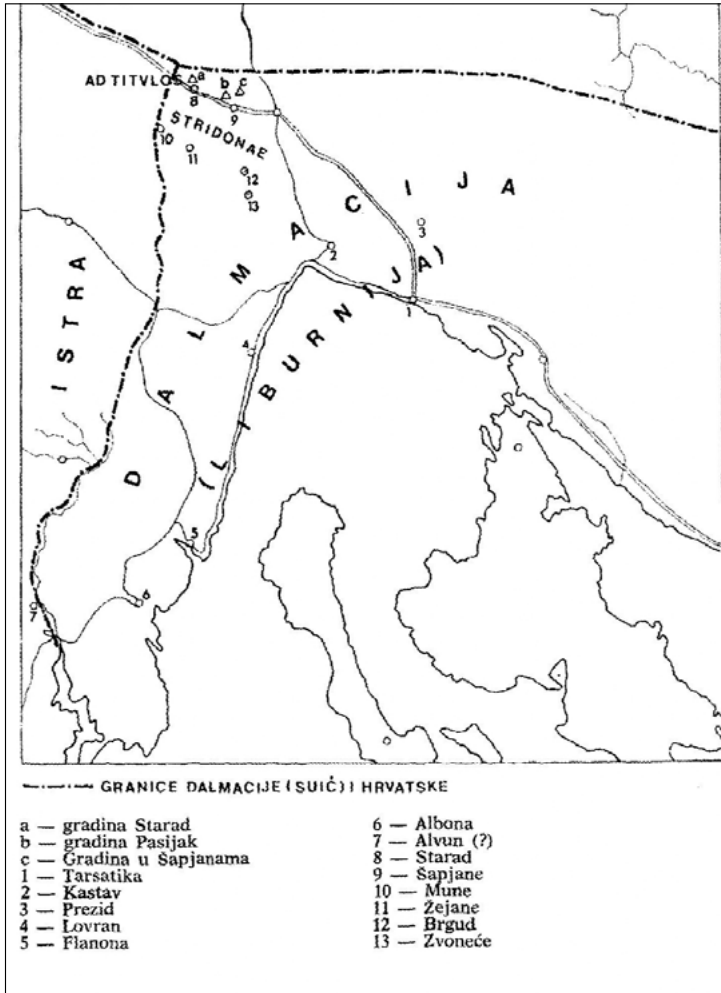
23 A. Degrassi, *Il Confine nord-orientale dell Italia romana*, Bern 1954.

24 U SFRJ je djelovao *Međuakademijски odbor za istraživanje limesa*, osnovan 1962. g., u koji je svaka republička akademija postavljala nekoliko svojih predstavnika. Odborom je 1970-ih predsjedao G. Novak, tajnik je bio M. Suić, a njegova članica iz Hrvatske B. Vikić. Muzej Slavonije Osijek izdao je 1969. g. poseban broj Osječkoga zbornika koji je bio posvećen simpoziju o istraživanju limesa u Jugoslaviji, održanome u Osijeku 1968. g. (Suić 1969.: 3, 4). No zanimanje za limes je poslije 1970. g. u nas zamrlo, a pravih sustavnih istraživanja do današnjega dana tu nije bilo. Da bi se suvremenoj hrvatskoj državi pružila potpora pri uspostavi ustanova za istraživanje limesa, u vrijeme održavanja *Congress of Roman Frontier Studies* u Mađarskoj 2003. g., jedan se od sastanaka stručnjaka za rimske granice, s temom o međunarodnoj suradnji, održao u Iloku (Breeze et al., 2008.b: 15).

25 M. Suić, 198, 227.

26 M. Suić 1986, 231. Vallarsius, *Opera* X, 1, str. 5d: *Igitur confinii locus, in quo Stridon erat, in extrema et orientali parte requirendus, ubi ultimi Pannoniae fines positi sunt, quae illinc in Septemtrionem flectitur. Istria autem Liburniae, Pannoniaeque terminis finitur, et hic e conspectu montis Ocræ, ubi Istriana provincija initium habet, Stridon iure collocari debet (...)*

Stridon negdje u unutrašnjosti Kvarnera. Međutim, Suić smatra da taj Tomin navod ne može biti arbitraran i da je on pred sobom sigurno imao neki drugi izvor koji je nama danas nepoznat (možda i izgubljen)²⁷.

Slika 5. Suićeva skica granice Dalmacije i Hrvatske (Suić, 1986, 256).

Već smo spomenuli da Suić neke argumente *in favorem* svojim tvrdnjama izvodi iz Jeronimovih djela. Prema njemu, neki su podaci upravo indikativni jer pokazuju da Jeronim dobro poznaje sjeverni Jadran, more, otoke, tjesnace, uvjete plovidbe itd. Osim toga, on poimence navodi i neke vrste riba koje su se mogle loviti na Kvarneru.²⁸ Važan je i drugi podatak iz Jeronimove invective

27 M. Suić 1986, 232.

28 M. Suić 1986, 236.

Protiv Rufina, u kojoj mu Jeronim predbacuje da je pamflete protiv njega slao u Rim, po Italiji i po dalmatinskim otocima (*per insulas Dalmatiae*).²⁹ Međutim, prema Suićevu mišljenju, to srednjodalmatinski otoci, nego upravo oni na Kvarneru, koji su jedini u V. stoljeću bili središta municipalnih zajednica s izraženim ranokršćanskim kultom. Otoci na koje je Rufin slao spomenute pamflete tako bi mogli biti *Curicta* (Krk), *Apsorus* (Osor) i *Arba* (Rab). Suić dakle, vodeći se prvenstveno Tomom Arhiđakonom i podacima iz Jeronimova životopisa, Stridon smješta na područje antičke Tarsatike, gdje se nalazilo nekoliko tipičnih naselja na gradinama. Suić spominje njih tri: Gradinu iznad Šapjana, Pasjak i Starad, za koje kaže da bi svaka od njih mogla biti Jeronimov *oppidum Stridon*.

3. Zaključak

Već na samom početku svojega rada Mate Suić navodi da mu nije intencija dati točne odgovore o ubikaciji antičkoga Stridona – rodnoga mjesta sv. Jeronima. Njegova je nakana bila ispraviti neke očite pogreške čije postanje seže još u vrijeme humanizma, kad su se, prema njegovu mišljenju, mnoge tvrdnje iznosile samo zbog lokalnog patriotizma. Suić se naprotiv vraća izvorima i problematizira pomicanje granica između Dalmacije i Panonije i kategorički odbacuje dalmatinsku teoriju Frane Bulića da je Stridon negdje kod Grahova u Bosni. Pokušaj ubiciranja Stridona Suić temelji na rehabilitaciji Tome Arhiđakona i njegovoj tvrdnji da Dalmacija na sjeveru seže do Kvarnerskog zaljeva u čijoj se unutrašnjosti nalazio Jeronimov Stridon. Suić smatra da je Arhiđakon imao neki pouzdaniji izvor na temelju kojeg je iznio navedeni podatak, a upravo je on, uzmu li se u obzir i neki podatci iz Jeronimova opusa, poslužio Suiću da se prikloni stavu da se Stridon nalazio na području antičke Tarsatike, odnosno današnjega Trsata. Iako nije ponudio konačno rješenje, ovim je svojim radom Suić dao nemjerljiv doprinos višestoljetnoj raspravi o ubikaciji Stridona. Prikazao je *in extenso* sav historijat ove rasprave i njezinu kompromitiranost različitim subjektivnim i neznanstvenim argumentima, ponudivši interpretacijski ključ koji se temelji na izvorima i približava povijesnoj istini - da sv. Jeronim zaista jest Dalmatinac, ali s prostora antičke Tarsatike.

²⁹ Usp. *Adversus Ruffinum* III, Migne, *Patrologia Latina* II, str. 481.

Literatura

- Bedeković, Josip. *Knjiga o sv. Jeronimu, Iliriku i Međimurju*, ur. Dragutin Feletar. Zagreb-Čakovec: Hrvatska akademija znanosti i umjetosti, Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Križevcima, Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu, Tkalčić – društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije, Družba Braća hrvatskog zmaja, Zrinska garda Čakovec, Meridijani, 2017.
- Bulić, Frane. *Stridon (Grahovopolje u Bosni) rodno mjesto sv. Jeronima, Rasprava povjesno-geografska*. Otisak iz *Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku*, XLIII. Sarajevo: Izd. Zemaljska štamparij, 1920.
- Degrassi, Attilio. *Il Confine nord-orientale dell Italia romana*, Bern 1954.
- Grubišić, Vinko. Trojica humanista o rodnome mjestu sv. Jeronima: Flavio Biondo, Marko Marulić i José de Espinoza de Sigüenza. *Colloquia Maruliana* XVII (2008.), 287-297.
- Knezović, Pavao. „Sv. Jeronim u hrvatskom latinitetu renesanse“, *Kroatologija*, vol.6, br. 1-2, str. 1-26, 2015.
- Marković, Ivan. *Izabrane poslanice sv. Jeronima I*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1908.
- McManamon, M. John, S. J., *Pierpaolo Vergerio the Elder and Saint Jerome. An Edition and Translation of Sermones pro Sancto Hieronymo*. Temple, Arizona: Arizona Centre for Medieval and Renaissance Studies, 1999.
- Migne, Jacques Paul. *Patrologia Latina*. Dostupno na: <https://patristica.net/latina/>. Posljednji put pristupljeno 20. siječnja 2023.
- Mišić, Anto. „O naravi i stupnjevima zaređenih službenika u pismima sv. Jeronima“, *Obnovljeni Život*, vol.75., br. 2., str. 197-212, 2020.
- Suić, Mate. Hijeronim Stridonjanin: građanin Tarsatike. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti*, Zagreb 1986. 213-278.
- Toma Arhiđakon. *Historia Salonitana*. Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika. Predgovor, latinski tekst, kritički aparat i prijevod na hrvatski jezik Olga Perić; povijesni komentar Mirjana Matijević Sokol; studija Toma Arhiđakon i njegovo djelo Radoslav Katičić. Split: Književni krug Split, 2003.
- Zlatar, Andrea. „Marulićev polemički spis *In eos qui beatum Hieronymum Italum esse contendunt*“, *Dani Hvarskega kazališta*, vol.15, br. 1, str. 212-220, 1989.

Civis Tarsaticensis – Mate Suić about the birthplace of St. Jerome

Summary

The discussion about the Stridon, birthplace of St. Jerome, has been going on since the middle of the 13th century, when the historian and chronicler Thomas the Archdeacon (c. 1200. – 1268.) from Split in his work *Historia Salonitana* described the borders of Dalmatia, which in the north extended to the Kvarner Bay, in the interior of which, according to Thomas opinion, the ancient Stridon was located. In the 15th century, the historiographer Flavio Biondo (1392. – 1463.), who placed Stridon in the area of Istria, which belonged to Italy at the time, was inclined to the same opinion, so it somehow meant the pretension that Jerome was Italian, not Dalmatian. Marko Marulić reacted to Biondo's position with the polemical speech *In eos qui beatum Hieronymum Italum fuisse contendunt*, which was published in 1666 by Ivan Lučić Lucius. This apology of Marko Maruluć was the starting point for the archaeologist Frano Bulić (1846. – 1934.), who believed that Stridon was located in Grahovo polje in Bosnia and Herzegovina. Mate Suić (1915. – 2002.) considers this Bulić's thesis unacceptable and returns to Thomas the Archdeacon work and, analyzing some elements from Jerome's letters, believes that Stridon was located on the perimeter of ancient *Tarsatica* (Trsat).

Keywords: Saint Jerome, Stridon, Tarsatika (Trsat), Mate Suić.